

امکانسنجی ایجاد دهکده‌های شهری در روستا شهرهای جدید

مورد پژوهش: شهر صادق آباد

علی خسروی^۱، مهدی سبحانی^۲

۱. کارشناسی ارشد شهرسازی دانشگاه تربیت مدرس تهران

۲. کارشناسی ارشد محیط زیست؛ دانشگاه گرگان

چکیده

بخش عمده‌ای از روستاهایی که به تازگی شهر گردیده‌اند و به عنوان روستا شهر تلقی می‌گردند با مشکلات زیادی من جمله بی‌هویتی، فقدان سرزندگی، کالبد نامناسب و ناپایداری کالبدی، نبود زیرساخت‌ها و تجهیزات شهری، سیمای نامناسب شهری و ... مواجه می‌باشند که نوعی ناپایداری در سطح منطقه را به همراه داشته و مشکلات زیادی را ایجاد نموده‌اند؛ لذا برخورد با این مساله و توسعه هر چه بیشتر این شهرها با بکارگیری رویکردهای جدید در راستای دستیابی به اصول پایداری از اهمیت و ضرورت بسیار بالایی برخوردار می‌باشد. الگوی دهکده‌های شهری که به تازگی در بسیاری از نقاط جهان به کار گرفته می‌شود رویکردی است که می‌توان از طریق آن همزمان به ابعاد گوناگون توسعه پایدار شهری دست یافت.

هدف اساسی این پژوهش بررسی اماکن ایجاد دهکده‌های شهری در روستا شهرهای جدید کشور می‌باشد که جهت انجام مطالعات خود شهر تازه تاسیس صادق آباد در شهرستان گالیکش استان گلستان را به عنوان نمونه موردی خود انتخاب نموده است که در حال حاضر در حدود ۲۰۰۰ نفر جمعیت در قالب ۵۰۰ خانوار را در خود جای داده است که به عنوان یک شهر بین راهی در مسیر جاده تهران مشهد واقع گردیده است. ابزار اصلی گردآوری اطلاعات در این پژوهش بررسی اسنادی و میدانی بوده است لذا ابتدا شاخص‌های پژوهش برای کاربری دهکده شهری، مورد بررسی قرار گرفته و یافته‌ها نشان می‌دهد که شاخص‌ها در وضع موجود از مطلوبیت کافی برخوردار نیستند، اما شهر صادق آباد دارای پتانسیل‌ها و قابلیت‌های زیادی است که امکان اجرا و کاربری دهکده شهری را فراهم می‌سازد. در ادامه عوامل و راهبردهای موثر بر توسعه این شهر در جهت پذیرش الگوی دهکده شهری نیز از طریق تحلیل SWOT شناسایی گردید. نتایج حاصل از تحلیل اطلاعات نشان می‌دهد که با توجه به وضع موجود این شهر استفاده از راهکارهای محافظه کارانه که در پژوهش شناسایی و ارائه شده است در

اولویت می‌باشند. نتیجه نهایی اینکه شهر صادق‌آباد تا حدودی شرایط پذیرش و به کارگیری الگوی دهکده شهری را دارد و با اتخاذ راهبردهای مناسب، می‌توان مشکلات رشد و توسعه آن را بهبود بخشید.

واژگان کلیدی: روستاشهر، توسعه پایدار، دهکده شهری، صادق‌آباد

۱- مقدمه

با توجه به روند افزایش ساخت و سازها در حاشیه شهرها و در دل طبیعت در قالب ویلاسازی‌ها و شهرک‌سازی‌ها به ویژه در بافت روستایی، لزوم توجه به الگویی از سکونتگاه زیستی که از پایداری لازم در توسعه برخوردار باشد و در همه زمینه‌های اقتصادی، اجتماعی، فرهنگی، سیاسی و زیست‌محیطی به بهترین وجه به کار گرفته شود روز به روز بیشتر خود نمایی می‌کند (Wang, Wu, 2014). چنین نگرشی با تبدیل شدن به الگو، همه افراد را قادر می‌سازد که توانایی‌های خود را تا بیشترین حد ممکن گسترش دهند. این در حالیست که شهرسازی معاصر تا به حال نتوانسته ابزار هدایت مناسبی جهت خلق محلاتی که ویژگی‌های ممتازی دارند و بستر رشد و تعالی مردم و ساکنین خواهند بود ایجاد کرده و پاسخ مشخصی در جهت رفع نیازهای موجود دهد (بحرینی، حاجی بنده، ۱۳۹۰: ۳). بهبود رفاه مادی و معنوی و ارتقای کیفیت زندگی حال و آینده از اهداف اولیه نگرش به دستیابی توسعه پایدار تلقی می‌شود و به نظر می‌رسد که این نگرش را می‌توان در قالب ایجاد دهکده‌های شهری که در عین تازگی، با مفاهیم سنتی رایج در تاریخ شهرهای ایرانی پیوستگی و انسجام دارند، بازآفرینی کرد. به نظر می‌رسد که کاربرد الگوی دهکده شهری، بتواند با هدایت و کنترل ساخت و سازهای جدید همساز با ویژگی‌های بافت روستایی، از طریق تعریف اصول و ضوابط مشخص، نقش مؤثری در حفظ محیط زیست طبیعی و ارتقای کیفیت زندگی در سکونتگاه‌های روستاشهری در کشور داشته باشد. همچنین بتواند به عنوان راهکار مؤثر و مفیدی خصوصاً در کنترل و هدایت توسعه این شهرهای تازه تاسیس که در معرض رشد و توسعه سریع قرار دارند، در دست‌ورکار برنامه‌ریزی و طراحی شهری و منطقه‌ای قرار گیرد.

۲- بیان مساله

با ادامه فرآیند رشد شهرنشینی و تبدیل روستاها به شهرها، شهرهای کوچک تازه متولد شده از دل روستاها که دارای هر دو ویژگی شهری و روستایی‌اند و به عنوان روستاشهر تلقی می‌شوند، با بحران بی‌هویتی، ناپایداری و توسعه کنترل نشده روبه‌رو شده‌اند. تبدیل روستاها به شهرها دارای پیامدهای منفی زیادی در تمام ابعاد اکولوژیکی، اجتماعی، اقتصادی و کالبدی است که سطح کیفیت زندگی ساکنان آن را متزلزل می‌سازد (زیاری و رمضان‌زاده، ۱۳۹۲: ۴). همراه با این تحولات، زمینه برای پیشروی ساخت‌وسازهای بی‌رویه و هدایت نشده شهرنشینیان در بافت روستایی که به تازگی به شهر تبدیل گردیده است فراهم می‌شود، ساخت و سازهای ناهماهنگ با بستر طبیعی این نوع سکونتگاه‌ها در قالب ویلا و شهرک‌سازی به ویژه در مورد

سکونتگاه‌های روستاشهری در شمال کشور که به لحاظ طبیعی بکر و زیبا بوده و آب و هوای مناسبی دارند کاملاً مشهود و قابل پیش بینی است.

با ادامه روند پیش‌رو، علاوه بر ایجاد ناهماهنگی با بستر طبیعی روستاشهری ساختار محیطی منطقه نیز تخریب می‌گردد لذا ضروری است تا این مساله را مورد توجه قرار داد و تلاش خود را در جهت ارتقای سطح کیفیت زندگی ساکنین و ایجاد سکونتگاه‌های پایدار در عین کنترل ساخت و سازهای بی رویه و حفظ محیط زیست به کار گرفت (هاشمی، ۱۳۹۵: ۲). متأسفانه تا به امروز شهرسازی کشور نتوانسته است به این مهم دست یابد و رویکرد و راهکار مناسبی در این جهت ارائه نماید رویکردی که بتواند ابعاد پایداری و رشد و تعالی ساکنین را یکجا و در کنار هم در بر بگیرد از این جهت لزوم توجه و بکارگیری الگویی که بتواند در این سکونتگاه‌ها پایداری را در تمامی ابعاد اقتصادی، اجتماعی، کالبدی، محیطی، مدیریتی و ... فراهم آورد بیش از پیش آشکار می‌گردد. بررسی منابع موجود و تجارب شهرهای مختلف جهان نشان می‌دهد که تا به امروز در جهت دستیابی به سکونتگاه‌های پایدار شهری رویکردها و نظریات مختلفی ارائه گردیده است؛ از جمله این الگوها و رویکردها می‌توان به شهر فشرده، رشد هوشمند، شهر سبز، شهر سالم، اکوشهر و ... اشاره نمود. آنچه که در این میان حائز اهمیت است روش، راهکار و شیوه اجرایی نمودن این نظریات در عمل می‌باشد که ملموس نبوده است همین مساله موجب گردید تا در میانه دهه ۷۰ تا ۹۰ میلادی، دیدگاه‌های علمی صرف متزلزل گردید و زیر سوال رفت که در نتیجه آن نهضت نوشهرگرایی در آمریکا و دهکده شهری در انگلستان شکل گرفتند که مبتنی بر تجربه و عمل بوده و از حد نظریه فراتر رفته اند.

با این مقدمه پژوهش حاضر بر آن است تا با انجام مطالعات اسنادی کتابخانه ای و بررسی مبانی نظری مرتبط با دهکده‌های شهری؛ اصول و معیارهای ایجاد این مناطق در سطوح مختلف شهری را تبیین نماید و در ادامه با انجام مطالعات میدانی وضعیت این شاخص‌ها و معیارها را در شهر صادق‌آباد که به تازگی به شهر تبدیل گردیده است مورد بررسی و تحلیل قرار دهد تا از این طریق میزان تحقق‌پذیری این شاخص‌ها و ایجاد دهکده شهری در این شهر را مورد بررسی و تحلیل قرار دهد و به این سوالات اساسی پاسخ دهد:

- ۱- مهمترین شاخص‌های ایجاد دهکده شهری در مناطق مختلف کدامند؟
- ۲- شهر صادق‌آباد تا چه اندازه پتانسیل تبدیل به دهکده شهر را دارد و جهت دستیابی به شاخص‌های آن استفاده از کدام راهبردها در اولویت می‌باشد.

۳- پیشینه پژوهش

مساله تحقق ایده دهکده شهری امری نو و تازه می‌باشد که عملی نمودن اصول و معیارهای آن با چالش‌های بسیار زیادی مواجه می‌باشد لذا تا به امروز تحقیق بسیار زیادی در این زمینه انجام نگردیده است. از جمله مهمترین پژوهش‌های انجام شده می‌توان به موارد زیر اشاره نمود:

شعله و دیگران (۱۳۹۵) در مقاله خود با عنوان دهکده شهری خلاق از ایده تا واقعیت محل شکلگیری انگاره شهر خلاق در بستر دهکده شهری را در نظر گرفته‌اند. لذا براین باورند که پرداختن به ظرفیت‌های این نظریه در بستر دهکده شهری می‌تواند چشم اندازهای جدیدی را پیش روی سیاست‌گذاران این‌عرصه قرار دهد. این پژوهش به دنبال تدقیق ادبیات شهر خلاق و تبیین جایگاه آن در بازآفرینی بافتهای روستایی فرسوده درون‌شهری است. بدین منظور با روش تحقیق توصیفی- تحلیلی نظریه شهر خلاق و راهبردهای برآمده از آن را مورد بررسی قرار داده است. یافته‌های پژوهش بیانگر آن است که توجه به دو عامل اصلی فرهنگ، و اقتصاد در بستر ویژگی‌های مکانی، ارتباط عمیقی بین نظریات شهر خلاق و بازآفرینی دهکده شهری

ماهنامه علمی تخصصی پایا شهر

پدید آورده است. در این چارچوب، فرهنگ می‌تواند نقشی درون‌زا یا برون‌زا داشته باشد. مدل مفهومی ارائه شده در این تحقیق می‌تواند راهبردهایی را در جهت عملیاتی نمودن نظریه شهر خلاق به عنوان رویکرد مداخله در بازآفرینی بافت‌های روستایی درون شهری ارائه دهد.

هاشمی (۱۳۹۵) در پایان‌نامه کارشناسی ارشد خود با عنوان امکان‌سنجی کاربست الگوی دهکده شهری در روستاشهرهای استان مازندران (نمونه موردی: روستاشهر سرخورد) ابتدا شاخص‌های پژوهش برای کاربست الگوی دهکده شهری را تبیین نموده که یافته‌های آن نشان می‌دهد که شاخص‌ها در وضع موجود از مطلوبیت کافی برخوردار نیستند، اما شهر دارای پتانسیل‌ها و قابلیت‌های زیادی است که امکان اجرا و کاربست الگو دهکده شهری را فراهم می‌سازد. در ادامه عوامل و راهبردهای موثر بر توسعه سرخورد در جهت پذیرش الگوی دهکده شهری نیز از طریق تحلیل SWOT شناسایی گردید. یافته‌های حاصل از ماتریس‌های ارزیابی عوامل داخلی و خارجی نشان می‌دهد عوامل قوت و فرصت از اهمیت بیشتری نسبت به سایر عوامل برخوردارند و به همین دلیل راهبردهای مناسب باید از نوع تهاجمی باشد که در پژوهش شناسایی و ارائه شده است. به طور کلی این نتیجه حاصل شد که روستاشهر سرخورد شرایط پذیرش و به کارگیری الگوی دهکده شهری را دارد و با اتخاذ راهبردهای مناسب، می‌توان مشکلات رشد و توسعه آن را بهبود بخشید.

ملکی (۱۳۹۱) در پایان‌نامه خود با عنوان طراحی فضاهای شهری در برخوردگاه‌های شهر و روستا با رویکرد دهکده‌های شهری در شهر تهران - نمونه موردی: فضاهای مرکزی محله ده ونک به بررسی دیدگاه‌های صاحب‌نظران، پیرامون برخوردگاه‌های شهر و روستا و ایده دهکده شهری و ویژگی‌های آن‌ها پرداخته شد، سپس به عنوان نتیجه از یک سو مسائلی عمده و مشترک محیط‌های پیراشهری و همچنین پتانسیل‌ها و فرصت‌های موجود در این محیط‌ها استخراج، از سوی دیگر زمینه‌های لازم برای پیاده‌سازی ایده دهکده‌های شهری و همین‌طور اهدافی که از ایجاد یک دهکده شهری به آن نائل می‌شویم، معرفی شد. این بررسی‌ها نشان داد که پتانسیل‌های موجود در محیط‌های پیراشهری، زمینه‌های لازم برای ایجاد دهکده شهری را داراست، و اصول و سیاست‌های موجود در رویکرد دهکده شهری نیز در حل مسائل و ارتقاء کیفیت این محیط‌ها پاسخگو می‌باشد. در نهایت هم امکان پیاده‌سازی این نظریه بر روی برخوردگاه شهر تهران و روستاهای اطراف، با طراحی محله ده ونک از تدوین چشم‌انداز تا ارائه جزئیات در طرح سه بعدی بررسی شد.

۴- مبانی نظری پژوهش

۴-۱. پایداری و توسعه پایدار شهری

از دیدگاه برنامه‌ریزی شهری مفهوم توسعه پایدار مبتنی بر ایجاد تعادل میان محیط زیست طبیعی و انسانی است که بر این اساس شهر، به عنوان نقطه تمرکز و تلاقی انسان و طبیعت، علاوه بر کاربری مسکونی، تجاری، اداری و غیره به مناظر طبیعی و به ویژه فضاهای سبز و باز نیز نیازمند است (Habibi et al, 2012: 104).

توسعه پایدار را می‌توان مفهومی دانست که در آن تأمین مستمر نیازها و رضایتمندی افراد همراه با افزایش کیفیت زندگی انسان را مد نظر قرار دهد (Taghvaei and Mahmoodinejad, 2007: 36) لمن نیز توسعه پایدار را چنین تعریف می‌کند: "فرایند اصلاح و بهبود اقتصادی، اجتماعی، فرهنگی و مبتنی بر فناوری‌ها که همراه با عدالت اجتماعی باشد، به طریقی که اکوسیستم را آلوده نکند و منابع طبیعی را تخریب نکند (پاک فطرت و دیگران، ۱۳۹۷: ۳). از جمله مفاهیم مرتبط به توسعه پایدار که مورد توجه بسیاری از محققان و پژوهشگران می‌باشد، توسعه پایدار شهری و اصول آن می‌باشد. توسعه پایدار شهری شکلی از توسعه امروزی است که توان توسعه مداوم شهرها و جوامع شهری نسل‌های آینده را تضمین می‌کند. مفهوم

ماهنامه علمی تخصصی پایا شهر

پایداری در توسعه شهری با بسترسازی برای رفاه شهروندی ممکن می‌شود که بهبود زیرساخت‌ها و مسکن شهری و توزیع متناسب و عادلانه تسهیلات و خدمات شهری را به همراه دارد (Mougiakou and Photis, 2014: 23).

شهر پایدار، شهری است که دارای چنان پایه اقتصادی باشد که نه تنها کمترین اثر نامطلوبی بر محیط زیست نداشته بلکه در احیا و ارتقای کیفیت آن نیز مؤثر باشد. پایداری و شهر پایدار جانشین موجه و معقول برای شهرسازی مخرب قرن سیستم است. در تعریفی دیگر، سکونتگاه پایدار، سکونتگاهی است که در آن بهبود و ارتقای کیفیت زندگی انسان‌ها در هماهنگی با ارتقا و حفظ سلامتی سیستم‌های اکولوژیکی حاصل می‌شود و در آن پایه صنعتی یک اقتصاد سالم، سلامت سیستم‌های انسانی و اکولوژیکی را تضمین می‌کند (نورالدین و معین مهر، ۱۳۹۱: ۴).

۴-۲. الگوی دهکده شهری

۴-۲-۱. مفهوم و خاستگاه اولیه

در گذشته واژه روستاشهر یا دهکده شهری برای سکونتگاه‌هایی به کار می‌رفت که در حاشیه شهرها قرار می‌گرفتند. ولی آنچه امروزه و در این نوشتار نیز، با عنوان دهکده شهری استفاده می‌شود، جنبشی است که از اواخر دهه ۸۰ در بریتانیا آغاز شد و تشابه فقط در نام است.

مفهوم دهکده شهری در واقع به عنوان پاسخی به مسائل توسعه‌هایی با ویژگی‌هایی نظیر منطقه‌بندی و ... و با اهداف زیست‌محیطی، اجتماعی و اقتصادی شکل گرفت. این ایده در واقع در رد شهرسازی تک بعدی مدرن به وجود آمد. از آنجا که در شهرسازی مدرن فضاهای کار، تفریح و سکونت از یکدیگر تفکیک شده‌اند، محیطی سرد و بی روح بر این فضاها حاکم بوده و استفاده بیش از حد از اتومبیل نیز روابط انسانی را کاهش داده و آلودگی‌های زیست محیطی را سبب می‌شود و در نتیجه منجر به کاهش پایداری در سکونتگاه‌ها می‌گردد (WuHong et al, 2017: 5). به وسیله شاهزاده ولز اولین جرقه‌های این ایده زده شد و در سال ۲۰۰۳ طراحان، برنامه‌ریزان، معماران، سازندگان و توسعه دهندگان آن را شعله‌ور کردند. شاهزاده ولز، دهکده شهری را به عنوان مکانی دارای مقیاس انسانی، صمیمیت، هویت و سرزندگی توصیف نمود. در این راستا، وی تعدادی از معماران، طراحان و برنامه‌ریزان را گرد هم تشکیل داد. این گروه در جستجوی مکان‌هایی که کارا، جذاب و پاسخده هستند، به سفر پرداختند و سرانجام از تحلیل مکان‌هایی که یافته بودند، به الگوی دهکده شهری رسیدند. هدف این گروه از مطالعاتشان به دست آوردن اصول حاکم بر محیط‌های انسانی و ارائه پیشنهادها و راهکارهایی برای چگونگی به کارگیری این اصول در توسعه‌های جدید بود (نصراللهی و اسفندیاری عبدالملکی، ۱۳۹۷: ۵).

به‌عنوان فرم شهری فشرده، دهکده‌های شهری به طرز کارآمد و از مؤثرتری زمین استفاده می‌کنند و فشارهایی را که برای توسعه بر روی زمین‌های کشاورزی و فضاهای باز است کاهش می‌دهند. همچنین آن‌ها کیفیت هوای منطقه‌ای را با کاهش سفر با اتومبیل بهبود می‌دهند. از منابعی مانند زمین و انرژی خیلی کارآمدتر و مؤثرتر نسبت به جاهایی که این منابع پراکنده‌اند، استفاده می‌کنند. دهکده‌های شهری موفق قدرت جذب مردم را به سوی خود دارند و مکان‌های اجتماعی، تفریحی و فرهنگی را فراهم می‌کنند و به همسایگان، ساکنان محلی و گردشگران منطقه خدمات می‌دهند. آن‌ها می‌توانند در مکان‌های شهری یا روستایی به وجود بیایند و می‌توانند جمعیت کم یا زیادی داشته باشند (Fleming, 2000: 6).

ماهنامه علمی تخصصی پایا شهر

۴-۲-۲. ویژگی‌های دهکده شهری

در گزارشی که در سال ۱۹۹۲ تحت عنوان گزارش دهکده شهری در انگلستان منتشر شد، ارکان اصلی نهضت به شرح زیر اعلام گردید: توسعه فضای مناسب و توده محیطی کافی، پیاده‌مدار و جاذب عابر پیاده، اختلاط مناسب کاربری‌ها و وجود فرصت‌های اشتغال، معماری متنوع و پایدار، اختلاط بخش مسکونی و کاربری‌های اشتغالزا، امکان تامین نیازهای اساسی خرید، بهداشت و آموزش، خود اتکایی نسبی و... (Shi et all, 2018: 5).

در یک دسته بندی کلی ویژگی‌های دهکده‌های شهری را می‌توان در موارد زیر خلاصه نمود:

۴-۲-۲-۱. ویژگی‌های زیست محیطی

خلق محیط زیستی سالم در دهکده‌های شهری با کاستن از سفرهای طولانی و کم کردن نیاز به وسیله نقلیه در دهکده‌های شهری از اهمیت بسیار زیادی برخوردار می‌باشد. پیاده‌روی و استفاده از دوچرخه نسبت به وسیله نقلیه شخصی اولویت داشته و در نتیجه آلودگی زیست محیطی کمتری تولید می‌شود. فناوری‌های جدید ساخت و استفاده از انرژی‌های نو، پاک و تجدیدپذیر تا حد ممکن به کار گرفته شده است. تلفیق محیط‌های انسان ساخت با محیط طبیعی در اغلب فضاهای یک دهکده شهری به چشم می‌خورد. حداقل دخالت در محیط طبیعی در یک دهکده شهری صورت می‌گیرد. وجود فضاهای باز و سبز کافی تأثیر بسیاری بر ریز اقلیم داشته و کاهش آلودگی هوا را سبب می‌شود. کاهش مصرف سوخت و نیز بازیافت زباله و استفاده مجدد از آن از جمله مسائل مهم و قابل توجه در یک دهکده شهری است. تعادل بهینه بین طبیعت و منابع برقرار می‌باشد.

۴-۲-۲-۲. ویژگی‌های اجتماعی

برای این که پایداری در یک سکونتگاه، بتواند از ارزش و اعتبار لازم برخوردار باشد باید جنبه‌های اجتماعی را در برگیرد و به موازات توجه به مسائل زیست محیطی به مسائل اجتماعی و انسانی نیز توجه داشته باشد. ویژگی‌های عمده اجتماعی یک دهکده شهری به قرار زیر می‌باشد (Neal, 2003, 91):

- جمعیتی حدود ۵ تا ۳ هزار نفر برای یک دهکده شهری پیشنهاد می‌شود.
- ایجاد و حمایت از محیط انسانی فعال و فضاهای جمعی زنده مدنظر است.
- پیوندهای محکم اجتماعی و برقراری تعاملات اجتماعی فراوان ساکنان از ویژگی‌های یک دهکده شهری است.
- یک دهکده شهری در عین ارتباط با محلات پیرامون، جامعه ای است نسبتاً بسته با ویژگی‌ها و هویت خاص خود
- حس تعلق به مکان زندگی در همه ساکنان وجود دارد.
- مشارکت ساکنان در فعالیت‌ها و فرآیندهای مختلف محلی دیده می‌شود.
- کیفیت زندگی بالا و در نهایت پایداری اجتماعی هدف اصلی یک دهکده شهری است.

۴-۲-۲-۳. ویژگی‌های اقتصادی

دهکده‌های شهری مکان‌هایی نسبتاً خوداتکا هستند؛ بدین معنا که اکثریت ساکنان در فاصله‌ای نزدیک به محل سکونت خود اشتغال دارند و برای تامین اغلب نیازهای روزانه و هفتگی خود نیاز به سفرهای طولانی به سایر محلات و روستاها

ماهنامه علمی تخصصی پایا شهر

ندارند. البته توجه به این نکته ضروری است که این **خودکفایی نسبی** است و نگرستن به یک دهکده شهری یا یک محله به عنوان واحدی کاملاً خوداتکا نمی‌تواند منطقی باشد. جین جیکوبز فقدان خوداتکایی اجتماعی و اقتصادی کامل را طبیعی و ضروری می‌داند و تأکید بر در نظر گرفتن محلات و یا دهکده‌های شهری به مثابه یک کل را دارد (جیکوبز، ۱۳۸۶: ۵). ساکنان در فعالیت‌های متنوع اقتصادی اعم از کشاورزی، فعالیت‌های خرد صنعتی، گردشگری و غیره اشتغال دارند. انواع مختلف مالکیت در اراضی وجود دارند (Neal, 2003:8). زیرساخت‌های لازم برای زمینه‌های مختلف اشتغال اعم از کشاورزی، صنایع دستی، دامداری و غیره فراهم شده است. تکنولوژی‌های جدید ساخت و استفاده از انرژی‌های پاک و تجدیدپذیر تا حد ممکن در ساختمان‌ها به کار گرفته می‌شود.

۴-۲-۴. ویژگی‌های کالبدی

ابعاد و اندازه: ابعاد یک دهکده شهری به میزانی کوچک است که مفهوم محله در آن احساس شود و باعث تقویت حس مکان و افزایش تعاملات اجتماعی و برخوردهای چهره به چهره گردد و در عین حال به میزانی بزرگ است که توانایی تأمین طیف وسیعی از تسهیلات را به گونه‌ای مناسب و منطقی داشته باشد. مساحت تقریبی یک روستا شهر یا دهکده شهری ۴۰ هکتار در نظر گرفته می‌شود.

شبکه ارتباطی: طراحی دسترسی‌ها و شبکه ارتباطی مناسب و پایدار در یک دهکده شهری از مهم‌ترین عوامل موفقیت یک دهکده شهری است. یک شبکه ارتباطی پایدار و انسان محور نه تنها نوعی مشارکت و همکاری اجتناب‌ناپذیر را سبب می‌شود بلکه سرزندگی اجتماعی و اقتصادی را نیز ارتقا بخشیده و از پایداری زیست‌محیطی حمایت می‌کند. بنابراین خلق الگوهای مطلوب جابجایی و حرکت باید به عنوان بخش مهمی در فرایند طراحی دهکده شهری در نظر گرفته شود و به عنوان مسئله‌ای فراتر از ایجاد یک سامانه پایه برای جابجایی و حمل و نقل نگریسته شود. از جمله راهکارهای حائز توجه در طراحی شبکه ارتباطی یک دهکده شهری به نکات زیر می‌توان اشاره نمود: اولویت مسیرهای پیاده و راه‌های ویژه دوچرخه سواری باید در نظر گرفته شود. توانایی پیاده ملاک اصلی عمل در دسترسی به کاربری‌های روزانه و بعضاً هفتگی است. بر این مبنا شعاع دسترسی حداکثر ۶۰۰ متر در نظر گرفته می‌شود تا پیاده روی را تشویق نماید و میزان استفاده از اتومبیل را به حداقل برساند. مسیرهای پیاده و حتی اغلب مسیرهای سواره محلی با تمهیداتی نظیر قراردادن کاربری‌های جاذب و فضاهای مبلمان مکث شهری مناسب تجهیز گردند و فرصتی برای ارتباطات اجتماعی و ارزش نهادن به محیط زیست فراهم آورند و در واقع نقش چندبعدی خیابان‌ها و مسیرها، قربانی نیازهای عملکردی اتومبیل‌ها و بعضاً انسان‌ها نگردد. شبکه مسیرهای سواره به گونه‌ای در نظر گرفته شود که برقراری ارتباط دهکده شهری با شهرهای اطراف و یا سایر محلات اطراف ممکن باشد که در طراحی دهکده شهری در نظر گرفته می‌شوند، حتی‌المقدور منطبق بر راه‌های موجود باشند. مسیرهای سواره موجود در دهکده شهری با تمهیداتی نظیر تغییر در عرض، ایجاد سرعت گیر و غیره سرعت سواره را کنترل نمایند. سیستم حمل و نقل عمومی کارا برای مجموعه دهکده شهری در نظر گرفته شود.

کاربری و فعالیت‌ها: کاربری مختلط و تنوع فعالیت‌ها جهت نیاز کمتر به سفرهای طولانی و نیز سرزندگی سکونتگاه‌ها از جمله ویژگی‌های دهکده شهری است (Sucher, 2003: 18).

دید و منظر: دیدهای پیاپی و متنوع در مسیرهای پیاده سبب جذب عابر پیاده و تشویق به پیاده‌روی می‌گردند. وجود فضاهای سبز و باز سبب سرزندگی فضا و تلفیق محیط‌های طبیعی و مصنوع شده تنوع فضایی را سبب می‌شود. وجود

ماهنامه علمی تخصصی پایا شهر

فضاهای باز و نیمه باز، باعث ایجاد تباین فضایی می‌گردد و در طراحی جزئیات فضا نظیر مبلمان و کفسازی و سایر اصول عناصر، زیبایی‌شناسی رعایت می‌گردد.

۳-۴. تجارب ایجاد دهکده‌های شهری در جهان

۱-۳-۴. دهکده شهری کلوین گرو

دهکده شهری کلوین گرو در شمال منطقه بریسبین در استرالیا واقع شده و حدود سه کیلومتر از مرکز تجاری کوئینزلند فاصله دارد. این منطقه تپه‌ای، نامش را از پارک کلوین گرو واقع در شهر گلاسگو در اسکاتلند گرفته است. در ابتدا شهرک مسکونی ساده‌ای بود که تعداد اندکی فروشگاه و کارگاه نیز در آن واقع شده بود. بر طبق آمار رسمی در آن زمان تعداد ۴۱۱۳ نفر در آنجا سکونت داشته‌اند. تلفیقی از ابنیه سنتی کوئینزلند، کلبه‌های روستایی و تعداد زیادی ساختمان‌های مدرن در آن وجود دارند. در دهکده شهری کلوین گرو مردم در هر سن و با هر سبک و مقام اجتماعی به راحتی زندگی می‌کنند (شهر همه شمول)، فاصله میان مکان زندگی و اشتغال خویش را به صورت پیاده طی می‌کنند، امکانات اوقات فراغت نظیر سالن‌های تئاتر، باشگاه‌های ورزشی، رستوران‌ها، مراکز خرید جذاب و ... در آن مهیا هستند و به طور خلاصه می‌توان این گونه بیان کرد که در کلوین گرو، ترکیب سنت و نوآوری باعث خلق مکانی امن، مطلوب و جذاب شده است. از لحاظ برنامه‌ریزی و طراحی جامع، طرح و پلان کلوین گرو یکی از بهترین نمونه‌های طراحی و توسعه شهری پایدار است. اصول و دستورات عمل‌های طراحی آن براساس اصول توسعه پایدار اکولوژیکی بنا نهاده شده است.

شکل شماره (۱). دهکده شهری کلوین گرو

شکل شماره (۲). کاربری در دهکده شهری کلوین گرو

دهکده شهری کلوین گرو در استرالیا، مجموعه‌ای با کلیه خدمات مسکونی، آموزشی، تجاری و تفریحی، به مساحت ۱۶ هکتار می‌باشد که طرح آن از سال ۲۰۰۲ آغاز شد و در سال ۲۰۱۰ میلادی مراحل توسعه تکمیلی خود را سپری می‌کند.

ماهنامه علمی تخصصی پایا شهر

در این دهکده شهری، تأکید بر احترام به محیط زیست و توجه به امنیت و راحتی ساکنان، قابلیت پیاده‌روی و عابرین پیاده می‌باشد. از نکات مورد تأکید، توجه به ابعاد منظر، جاذبه‌های بصری است. ابنیه، هم به لحاظ کاربرد مصالح نما و هم به لحاظ رنگ، هم به لحاظ تکنیک ساخت و هم از نظر تراکم بسیار متنوع هستند (تنوع درمسکن) به طوریکه گوناگونی قشر اجتماعی نیز پوشش داده و نیازهای آنان را تأمین می‌کند. **کاربری اراضی مختلط**، از دیگر وجوه قابل توجه در این طرح می‌باشد که **محیط سرزنده و با هویت** را خلق کرده است (بمانی و مفیدی، ۱۳۸۷: ۵).

۴-۳-۲. دهکده شهری لینکلند

این دهکده، در منطقه شهری در ایالات متحده آمریکا واقع می‌باشد و دارای ۱۲۰۰ ایکر مساحت، پتانسیل منابع طبیعی، پوشش گیاهی جنگل‌های انبوه می‌باشد. دهکده شهری از نوع پروژه **Green Field** پروژه‌ای است که در بزرگترین ناحیه سبز منطقه واقع شده است. توسعه انواع **کاربری‌های مختلط**، جامعه با **اولویت عابر پیاده** و قابلیت‌های بسیار برای پیاده‌روی و نیازهای عابرین پیاده، که بیش از نیمی از آن به **عرصه‌های سبز عمومی** اختصاص یافته و درصد بالای زمین‌های سبز محافظت‌شده، ساکنان را قادر می‌سازد تا هم زندگی شهری و هم زندگی روستایی را با مسافت‌های قابل پیاده‌روی از خانه‌هایشان تجربه کنند. لازم به ذکر است که تنها بخش‌هایی از طرح به مرحله اجرایی رسیده‌اند و توسعه تکمیلی طرح در منطقه همچنان ادامه دارد.

شکل شماره (۳). دهکده شهری لینکلند در ایالت متحده آمریکا

مهمترین دستورالعمل‌های این طرح را می‌توان در موارد زیر خلاصه نمود:

- تنوع و اختلاط کاربری‌ها
- قرار دادن ساختمان‌های متنوع و دارای حس مکان جمعی.
- هماهنگی با شرایط توپوگرافی، اقلیمی و عملکردی
- رعایت مقیاس انسانی و متناسب با سایت
- طراحی متناسب با اقلیم
- طراحی محیطی با رویکرد پیشگیری از جرم
- قرارگیری ساختمان‌ها به گونه‌ای که مشرف بر خیابان‌ها و فضاهای عمومی باشد

ماهنامه علمی تخصصی پایا شهر

- توجه به طراحی فضاهای بام
- استحکام ساختار اصلی و انعطاف پذیری ساختمان‌ها و فضاهای خصوصی
- طراحی هماهنگ با شیب
- رعایت حریم‌ها و کنترل دید به فضاهای خصوصی
- منظرسازی هماهنگ با سایت.
- پیاده مداری کلیدی‌ترین اصل در طراحی این پروژه است
- قرار دادن پارکینگ دوچرخه در تمامی واحدهای همسایگی
- تنوع و اختلاط کاربری‌ها در سطح و در طبقات
- تدوین ضوابط مفصل برای کنترل مصرف انرژی در انواع کاربری‌ها
- بازیافت ضایعات

۵. شناخت محدوده مورد مطالعه: شهر صادق آباد در شهرستان گالیکش-استان گلستان

موقعیت قرارگیری: صادق شهر به عنوان یکی از شهرهای شهرستان گالیکش، در فاصله ۲۵ کیلومتری از مرکز این شهرستان در جاده گالیکش به مشهد و در شرقی‌ترین نقطه استان و در شمال شرقی نقشه جمهوری اسلامی ایران واقع شده‌است. این شهر که سال‌های نزدیک مرکزیت بخش لوه و نام "صادق آباد" را با خود به یاد می‌کشید.

نقشه شماره (۱). موقعیت قرارگیری شهر صادق آباد

ماهنامه علمی تخصصی پایا شهر

پیشینه، وجه تسمیه و جمعیت شهر: همچنین در گذشته "شغال تپه" نام داشت که در سال ۱۳۶۸ پس از جلسه مشترکی که با حضور برخی مسئولین محلی و قومیت‌های مختلف مردم در محل مسجد امام جعفر صادق (ع) این روستا برگزار گردید، نام "صادق آباد" را برای روستای خود برگزیدند. با توجه به موقعیت و نیز جمعیت و برخی ویژگی‌هایی دیگر در سال بهمن ماه سال ۱۳۹۶ به شهر تبدیل گردید و تا به امروز برخی اقدامات در جهت بهبود وضعیت این محدوده تازه شهر شده انجام گردیده است. بر اساس آمار بدست آمده جمعیت این شهر در حدود ۲۰۰۰ نفر در قالب ۵۰۰ خانوار برآورد گردیده است.

صادق شهر در حاشیه جاده بین‌المللی تهران - مشهد واقع می‌باشد دارای شهرداری، مرکز مخابرات، مدرسه ابتدایی، متوسطه و دبیرستان، خانه بهداشت، سالن ورزشی و زمین فوتبال، عکاسی، پست بانک، دستگاه عابربانک، مرکز بهزیستی، نانواپی، تعمیرگاه و آپاراتی، چلوکبابی و قهوه‌خانه، شرکت تعاونی روستایی و دو مسجد برای مذاهب تشیع و تسنن می‌باشد.

ویژگی‌های شاخص شهر عبارتند از :

- شرقی ترین شهر استان گلستان
- تنوع قومیتی در جمعیت
- قرار داشتن در مجاورت جاده ترانزیتی و بین‌المللی
- مشارکت سیاسی بالای مردم
- مجاورت با کوه، جنگل، رودخانه و مرتع

جاذبه‌های گردشگری: یکی از جاذبه‌های دیدنی و توریست پذیر این شهر، چشمه لال است که در دل جنگل‌های این شهر قرار دارد. نامگذاری این چشمه به این خاطر بوده است که جوشش بدون صدای آب آن از زیر تخته سنگ بزرگی ست. از دیگر نقاط دیدنی و گردشگری صادق شهر می‌توان به آبشار ساری سو، کوه نوراله، تپه باستانی، جنگل قارشه و کشانک، مراتع زیبای داشلق و مگن دره و ... اشاره نمود. در این شهر علاوه بر جاذبه‌های طبیعی بسیار زیادی که وجود دارد می‌توان به جاذبه‌های فرهنگی آن نیز اشاره نمود. با توجه به سکونت قوم ترکمن در این شهر می‌توان صنایع دستی بسیار زیبایی را در این شهر مشاهده نمود که امروزه موطه و سایت صنایع گردشگری در حاشیه این شهر ایجاد گردیده است بعلاوه غذاهای ترکمنی بخصوص غذای معروف چکدرمه و همچنین وجود لباس‌های بسیار زیبای ترکمنی از جذابیت‌های دیگر این شهر می‌باشند که می‌توانند با برنامه ریزی مدون موجب بهبود وضعیت شهر گردند.

علت پیدایش و توسعه: شاید بتوان علت اصلی پیدایش روستای صادق آباد در گذشته و رشد و توسعه آن در وضعیت کنونی و تبدیل گردیدن آن به شهر را به وجود منابع آب در حاشیه این روستا در قالب رودخانه و همچنین موقعیت قرارگیری آن در یکی از پرتددترین جاده‌های کشور مرتبط دانست. هرچند که عوامل محیط طبیعی نقش زیادی در پیدایش این شهر داشته اند، اما در کنار آن عوامل دیگری نظیر اشتراکات زبانی، قومی، فرهنگی و خویشاوندی نیز از گذشته تاکنون باعث همزیستی ساکنین این شهر در کنار یکدیگر شده است.

خاک: خاک‌های اراضی محدوده شهر صادق آباد با توجه به آب و هوای خاص این محدوده برای کشت محصولات گندم و جو و مهمتر از آن کاشت برنج مناسب می‌باشد، مناسب است. آب و هوای نیمه مرطوب با زمستان‌های سرد و در دوره گرم

ماهنامه علمی تخصصی پایا شهر

تابستان‌های بسیار ملایم، شرایط مطلوبی را برای محدوده مورد مطالعه به همراه داشته است. آبیاری اراضی دیم هم با توجه به شرایط جوی امکان پذیر می‌باشد.

آب و هوا: به دلیل شرایط آب و هوایی نیمه مرطوب سرد کوهستانی، این شهر دارای بافتی باز است و تا حد امکان خانه‌ها به شکل جدا و با فاصله از هم ایجاد گردیده اند البته امروزه با وجود طرح‌های شهری در این شهر تلاش گردیده تا از گسترش افقی که موجب تخریب اراضی کشاورزی پیرامون و افزایش وسعت شهر می‌گردد تا حد امکان جلوگیری شود.

تعداد طبقات: همانطور که آورده شده صادق آباد به تازگی و طی چندماه اخیر شهر گردیده است از این جهت انظار می‌رود تا در بسیاری از نقاط آن بتوان بافت روستایی را مشاهده نمود. به همین دلیل در خصوص تعداد طبقات ساختمان در این شهر می‌توان گفت که بیش از ۹۰ درصد ساختمان‌ها و بناهای موجود در این شهر یک طبقه و ویلایی می‌باشند.

کیفیت ابنیه: ساختمان‌های موجود در شهر صادق آباد را می‌توان به چند دسته تقسیم‌بندی نمود؛ دسته اول ساختمان‌های نوساز در این شهر می‌باشند که بسیاری از ساختمان‌های این شهر را شامل می‌گردد. در این شهر به دلیل موقعیت ویژه‌ای که دارد و همچنین آب و هوای بسیار مناسب آن طی چند سال اخیر ساخت و سازهای زیادی صورت گرفته است. دسته دوم ساختمان‌های قابل نگهداری هستند که عمده ساختمان‌های موجود در این شهر در این دسته جای می‌گیرند. ساختمان‌های تخریبی دسته دیگری از ساختمان‌ها هستند که در این شهر می‌توان آنها را مشاهده نمود که لازم است شهرداری با انجام مطالعات دقیق و تعیین نیازمندی‌های شهر وضعیت آنها را بهبود بخشد. همچنین در این شهر و در برخی خیابان‌ها و محلات آن می‌توان ساختمان‌های مخروبه را دید که چهره شهر را زشت و آزاردهنده کرده اند که نیاز است تا در اولویت برنامه ریزی و طراحی قرار گیرند. به لحاظ وجود ساختمان‌های باارزش تاریخی این شهر چندان غنی نمی‌باشد.

شیب: شهر صادق آباد در دامنه و در پای کوه قرار گرفته است و به نوعی شیب آن از این مساه تبعیت می‌نماید. شیب این شهر شمالی جنوبی بوده که به هنگام بارندگی و ... موجب حرکت آب‌های سطحی به درون شهر می‌گردد.

جمع‌آوری زباله و آب‌های سطحی در شهر: یکی از مشکلات مهمی که در شهر صادق آباد به چشم می‌خورد مساله زباله‌های شهری و آب‌های سطحی در این شهر می‌باشد. در خصوص آب‌های سطحی از آنجا که این شهر دارای شیب شمالی جنوبی است لذا آب‌های سطحی در این شهر به راحتی جریان یافته و به نقاط پایین دست شهر حرکت می‌کنند. مساله زباله در این شهر را می‌توان یکی از مشکلات مهم این شهر برشمرد که علت اصلی آن کمبود سطل زباله و در کنار آن عدم فرهنگ سازی و آموزش برای شهروندان می‌باشد؛ بعلاوه وجود دام در برخی منازل این شهر موجب ایجاد زباله در سطح خیابان‌ها و آلودگی محیط گردیده است.

۶. تحلیل یافته‌های پژوهش

حاصل مطالعات جامع مرحله شناخت، آگاهی از کم و کیف مسائل و امکانات منطقه مورد مطالعه می‌باشد که در حقیقت به عنوان عوامل مؤثر در طراحی، نوع و نحوه و میزان دخالت در محیط را مشخص می‌سازد. در واقع هدف اصلی از طراحی حل این مسائل با استفاده از امکانات موجود می‌باشد. با توجه به بررسی‌هایی که در رابطه با بستر طرح انجام گرفت، در این بخش به جمع‌بندی مطالعات با استفاده از روش تحلیل SWOT خواهیم پرداخت:

جدول شماره (۱). تحلیل عوامل داخلی (قوت و ضعف) توسعه گردشگری شهر صادق آباد

ماهنامه علمی تخصصی پایا شهر

عوامل خارجی (EFE): فرصت ها (O) و تهدیدات (T)		
رتبه	امتیاز وزنی	زن
۰.۲	۳.۶	۰.۷۵
۷	۵	
O۱: عبور مسافرین و زائرین مشهد از شهر		
۰.۲	۳.۲	۰.۶۵
۱		
O۲: موقعیت قرارگیری شهر		
۰.۱	۳.۱	۰.۵۵
۶	۵	
O۳: نزدیکی به استان مازندران و امکان بهره گیری از فرصت های این استان		
۰.۱	۳.۱	۰.۴۷
۴		
O۴: قابلیت تبدیل شدن به قطب گردشگری منطقه بخاطر برخورداری از جاذبه های طبیعی و تاریخی و ...		
۰.۱	۲.۹	۰.۴۵
۳		
O۵: امکان ایجاد موزه و نمایشگاه های هفتگی و ... با توجه به جاذبه های فرهنگی و ...		
۰.۱	۲.۸	۰.۴۴
۳	۵	
O۶: گویش ها و موسیقی های سنتی و محلی خاص		
۰.۱	۲.۷	۰.۴۳
۳	۵	
O۷: ایجاد فرصت های شغلی برای ساکنین		
۰.۱	۲.۸	۰.۴۲
۳		
O۸: جمعیت نه چندان زیاد آن		
۰.۱	۲.۸	۰.۴۱
۳	۵	
O۹: امکان بهره گیری از اراضی بایر داخل محدوده شهر و تامین خدمات مورد نیاز		
۰.۱	۲.۸	۰.۴
۲	۵	
O۱۰: شعاع دسترسی مناسب به خیابان اصلی از تمامی محلات		
۰.۰	۲.۶	۰.۳۵
۹	۵	
O۱۱: فصلی بودن برخی مشاغل در سطح شهر		
۰.۰	۲.۲	۰.۳۴
۸	۵	
O۱۲: امکان برنامه ریزی برای شهر با توجه به نوپا بودن آن		
۰.۱	۲.۵	۰.۵۵
۴	۵	
T۱: تهدیدات زیست محیطی و ایجاد خسارت به آثار تاریخی و فرهنگی و طبیعی		
۰.۱	۲.۳	۰.۴۸
۱		
T۲: رشد تخلفات اجتماعی با ورود گردشگران		
۰.۱	۲.۱	۰.۴۴
	۵	
T۳: دگرگونی در ساختار اجتماعی منطقه و از بین رفتن ساختار محلی و فرهنگ سنتی		
۰.۰	۱.۹	۰.۴۳
۸	۵	
T۴: کاهش رونق فعالیت های کشاورزی و دامداری نسبت به گذشته		
۰.۰	۱.۹	۰.۴۲
۸	۵	
T۵: عدم آموزش نیروی انسانی و فقدان فرهنگ پذیرش گردشگر از سوی ساکنین		
۰.۰	۱.۹	۰.۴
۸		
T۶: عدم نگرش صحیح به مقوله گردشگری به عنوان یک فرصت در جهت ایجاد اشتغال از سوی ساکنین استان		
۰.۰	۱.۸	۰.۳۵
۶		
T۷: عدم برگزاری همایش ها و جشنواره های منظم سالانه در جهت تبلیغ		
۰.۰	۱.۷	
T۸: افزایش قیمت زمین و بورس بازی آن و به طبع رشد بار مالی جهت ایجاد تسهیلات		

ماهنامه علمی تخصصی پایا شهر

۰.۳۵	۵	۶
T۹: تغییر کاربری بسیاری از اراضی در مناطق با توان جذب گردشگر		
۰.۳۴	۱.۸	۶
T۱۰: حضور کم در نمایشگاه‌های گردشگری		
۰.۲	۱.۸	۵
T۱۱: از بین رفتن پوشش گیاهی در برخی قسمت‌های شهر به علت دفع زباله و انواع ساخت و سازها		
۰.۱۸	۵	۴
مجموع		
۰.۰	-	۲.۶
۵		

طبق جدول بالا مشاهده می شود که مجموع امتیاز نهایی عوامل خارجی برای گردشگری شهر صادق آباد در ماتریس ارزیابی عوامل خارجی برابر ۲.۶۵ می باشد. همانطور که در فصل سوم در قسمت توضیح SWOT و QSPM آورده شد این امتیاز بدین معنی است که شهر توانسته است تا حدودی از عواملی که فرصت یا موقعیت ایجاد می نمایند بهره برداری کند و یا از عواملی که موجب تهدید می گردند تا حدودی دوری نماید.

جدول شماره (۲). ماتریس عوامل داخلی نظام فضایی توسعه جاذبه های گردشگری شهر صادق آباد

عوامل داخلی (IFE): نقاط قوت (S) و نقاط ضعف (W)	وزن	رتبه	امتیاز وزنی
S۱: آب و هوا و اقلیم مناسب جهت گذران اوقات فراغت گردشگران	۰.۱۴۰	۳.۹	۰.۵۴
S۲: وجود آثار تاریخی ثبت شده طبیعی و غیرطبیعی در شهر و حریم آن	۰.۰۸۴	۳.۵	۰.۳
S۲: وجود پیوندهای اجتماعی فرهنگی قوی بین ساکنین	۰.۰۷	۳.۲	۰.۲۲
S۳: صنایع دستی و وجود محصولات محلی جهت ارائه به گردشگران	۰.۰۶	۳.۱۲	۰.۱۹
S۴: روستاهای بسیار زیبا و امکان تبدیل آنها به دهکده‌های گردشگری	۰.۰۴۶	۳.۱۸	۰.۱۵
S۵: تنوع قومیتی با توجه به موقعیت جغرافیایی آن	۰.۰۳۹	۲.۹۷	۰.۱۲
S۶: آبشارها و رودخانه‌های بسیار زیبای شهر به عنوان زیستگاه قوی گیاهی و جانوری	۰.۰۳۲	۲.۷	۰.۰۹
S۷: وجود ارتفاعات و قله فراوان در شهر جهت انجام ورزش‌ها و تفریحاتی از قبیل کوهنوردی، پیاده روی و ...	۰.۰۳۵	۲.۳۳	۰.۰۸
S۸: وجود فعالیتهایی ماند زنبورداری، صنایع دستی و ... در سطح حاشیه شهر	۰.۰۳	۲.۵۸	۰.۰۸
S۹: وجود فضاهای مناسب جهت فضا سازی و تقویت هویت شهر	۰.۰۳	۲.۱۲	۰.۰۸
S۱۰: فرهنگ بومی و آداب و رسوم و سنن خاص	۰.۰۲۴	۲.۱۷	۰.۰۵
S۱۱: مستعد بودن منطقه برای سرمایه‌گذاری و برنامه‌ریزی گردشگری در جهت استفاده از منابع طبیعی و انسانی و معرفی منطقه به عنوان قطب گردشگری	۰.۰۲۴	۱.۹	۰.۰۵
W۱: ضعف در خدمات هتلداری و رستوران‌داری	۰.۰۵۸	۳.۱۲	۰.۱۸
W۲: ضعف تأسیسات بهداشتی و آب و برق و گاز و ... در کانون‌های گردشگری	۰.۰۴۸	۲.۸۵	۰.۱۴
W۳: ضعف سیستم حمل و نقل درون و برون شهری	۰.۰۴۶	۲.۷۵	۰.۱۳
W۴: نامناسب بودن تأسیسات تجهیزات تفریحی و ورزشی	۰.۰۳۴	۲.۷	۰.۰۹
W۵: نبود دفاتر خدمات مسافرتی و گردشگری در حد نیاز محدوده	۰.۰۳۳	۲.۳۵	۰.۰۸
W۶: ضعف در بازاریابی صنعت گردشگری و عدم تبلیغات صحیح و کافی در جهت شناساندن شهر و نقاط گردشگری مهم به گردشگران داخلی و خارجی	۰.۰۳	۲.۲۵	۰.۰۸
W۷: عدم استفاده صحیح و سودآور از مکان‌های جاذب گردشگر	۰.۰۲۵	۲.۱۵	۰.۰۷
W۸: فقدان و یا کمبود کمپ‌های گردشگری	۰.۰۲۴	۲.۱۲	۰.۰۶

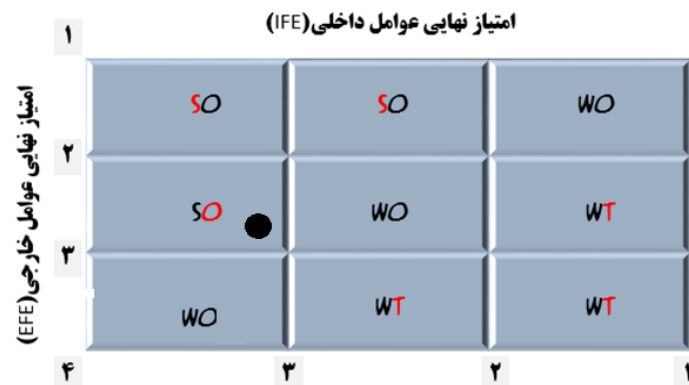
ماهنامه علمی تخصصی پایا شهر

۰.۰۵	۱.۹۵	۰.۰۲۳	W۹: ضعف امکانات و خدمات راهنمایی و هدایت گردشگران در مسیرها و مکان‌های گردشگری
۰.۰۵	۱.۹	۰.۰۲۲	W۱۰: عدم تهیه طرح‌های گردشگری از جمله طرح جامع گردشگری
۰.۰۴	۱.۷۵	۰.۰۲	W۱۱: فقدان حیات دائمی به خصوص حیات شبانه در کانون‌های گردشگر
۰.۰۴	۱.۶۶	۰.۰۱۸	W۱۲: تعدد مراکز تصمیم‌گیری و تداخل وظایف سازمان‌ها
۳.۰۳	-	۱.۰۰	مجموع امتیازات

بر اساس محاسباتی که در جدول ماتریس ارزیابی عوامل داخلی آورده شد مجموع امتیاز نهایی عوامل داخلی گردشگری شهر صادق آباد ۳.۰۲ بدست آمده است و این به معنای قوت عوامل داخلی در گردشگری محدوده در مقایسه با نقاط ضعف می‌باشد.

پس از آنکه با انجام مطالعات میدانی و تکمیل پرسشنامه عوامل داخلی و خارجی تبیین گردید و امتیاز نهایی عوامل مشخص گردید می‌توان با استفاده از ماتریس ارزیابی عوامل داخلی و خارجی، موقعیت محدوده را در بعد موردنظر مشخص نمود که به شکل زیر می‌باشد:

شکل شماره (۱). ماتریس ارزیابی عوامل داخلی و خارجی محدوده شهر صادق آباد

در ماتریس استراتژی‌ها و اولویت‌های اجرایی؛ جمع امتیازهای نهایی عوامل داخلی بر روی محور X چنانچه در محدوده‌ای از ۱ تا ۱.۹۹ قرار گیرد، نشان دهنده ضعف داخلی سیستم است. بین ۲ تا ۲.۹۹ نشان دهنده وضعیت متوسط و بالاخره امتیازهای ۳ تا ۴ بیانگر قوت سیستم می‌باشد. به همین شیوه، جمع امتیاز نهایی عوامل خارجی بر روی محور Yها از ۱ تا ۱.۹۹ ضعف سیستم را نشان می‌دهد، امتیازهای ۲ تا ۲.۹۹ بیانگر قراردادن سیستم در وضعیت متوسط و سرانجام امتیازهای ۳ تا ۴ نشان از قراردادن سیستم در وضع عالی دارند. این ماتریس را می‌توان به ۳ ناحیه عمده تقسیم نمود و برای هر یک از نواحی استراتژی‌های متفاوتی را به کار برد:

نخست، برای بخش‌هایی که در خانه‌های ۱، ۲ یا ۴ (از بالا و از چپ به راست) قرار می‌گیرند می‌توان استراتژی‌هایی را به اجرا درآورد که موجب رشد و ساخت شوند. می‌توان استراتژی‌های مبتنی بر یکپارچگی عمودی به بالا، یکپارچگی عمودی به پایین و یکپارچگی افقی را که مناسب‌ترین استراتژی‌ها هستند اجرا نمود.

دوم، برای واحدهایی که در خانه‌های ۳، ۵ یا ۷ قرار می‌گیرند؛ باید استراتژی‌هایی را به اجرا درآورد که هدف آنها حفظ و نگهداری وضع موجود باشد.

ماهنامه علمی تخصصی پایا شهر

سوم، برای واحدهایی که واحدهایی که در خانه های ۶، ۸ یا ۹ قرار می گیرند، باید استراتژی های برداشت یا رهاکردن را به اجرا درآورد (ابراهیم زاده و همکاران، ۱۳۸۸: ۸-۷).

موقعیت گردشگری شهر صادق آباد در ماتریس استراتژی ها و اولویت های اجرایی، تعیین کننده استراتژی های قابل قبول برای بهبود وضعیت گردشگری این شهر است. این استراتژی در برنامه ریزی گردشگری شهر با توجه به قرارگیری در خانه شماره ۴ ماتریس، استراتژی های تهاجمی (SO) می باشد (شکل شماره ۱). با توجه به اینکه در راه رشد و توسعه شهر و ارتقای گردشگری در آن موانع زیادی وجود دارد نیاز است تا علاوه بر بکارگیری راهکارهای تهاجمی به شکل محافظه کارانه اقدام نمود لذا استفاده از راهکارهای محافظه کارانه (WO) در اولویت بعدی قرار دارد.

در این بخش بر آنیم تا مهمترین راهکارهای ارتقای وضعیت گردشگری در این شهر با تاکید بر اصول ایجاد دهکده های شهری در شهر صادق آباد را ارائه نمایم. مهمترین راهکارهایی که می توان در شهر صادق آباد به کار گرفت تا بتوان از این طریق موجب توسعه گردشگری در آن گردید عبارتند از:

- ایجاد فضاهای عمومی جهت ارتقای تعاملات، حس هویت و افزایش صمیمیت در اراضی قابل توسعه شهر
- بهره برداری از پتانسیل های طبیعی برای توسعه مشاغل کشاورزی، خدماتی و گردشگری و ایجاد تنوع در آن
- طراحی و ایجاد دسترسی های مناسب، ایمن و سریع به مراکز و خدمات
- ایجاد مسیرهای پیاده و دوچرخه به همراه امکانات کافی در اراضی قابل توسعه
- تشویق به توسعه درونزا به جای توسعه بیرونی و گسترده
- بهره گیری از فضای حاشیه آبشارها و سایر پتانسیل های طبیعی در جهت زیباسازی و ایجاد هویت و جذب بیشتر گردشگران
- حفاظت از عناصر طبیعی و حداقل دخالت در آن با استفاده از تشکل های مردمی و وضع قوانین مناسب و قبال اجرا
- نظارت بر انواع ساخت و سازها با توجه به اینکه در حال حاضر بخاطر نوظهور شدن شهر ساخت و ساز سرعت بیشتری به خود گرفته است.
- توسعه زمین های بایر به منظور تامین خدمات، امکانات و فضای جمعی سرزنده و با هویت
- طراحی معابر درون شهر با تاکید بر پیادهمداری
- تامین خدمات و امکانات موردنیاز شهر و اختلاط عملکردی
- جلوگیری از ساخت و ساز پراکنده در شهر
- تهیه طرح توسعه گردشگری برای شهر که می تواند نقش موثری در ارتقای توسعه گردشگری شهر داشته باشد.
- راه اندازی سایت برای شهر و معرفی اواع پتانسیل ها و نحوه دسترسی به آنها همراه با نقشه شهر و ...
- نورپردازی مناسب فضاها و معابر شهری با هدف افزایش امنیت و زیبایی در شهر

جمع بندی

در دهه های اخیر رشد و گسترش سریع شهرنشینی و استفاده از وسایل حمل و نقل، سبب افزایش چشمگیر بازدید از مناطق طبیعی شده است. دهکده های گردشگری برای کمک به توسعه نواحی روستایی و کمک به گسترش صنعت گردشگری نواحی شهری بزرگ، بسیار مهم می باشد. انتخاب مکان های مهم جهت معرفی دهکده شهری گردشگری نیاز به معیارهای مختلفی

دارد که در این پژوهش به آنها پرداخته شد. از مهمترین معیارها می‌توان به موقعیت قرارگیری و دسترسی مناسب به آن، برخورداری از پتانسیل‌های طبیعی از جمله جنگل، آبشار و ...، وجود جاذبه‌های اجتماعی فرهنگی، آب و هوای مناسب و ...

مقاله حاضر تلاش نمود تا با انتخاب محدوده شهر صادق آباد و بررسی وضعیت آن که به تازگی به شهر تبدیل شده است مهمترین ویژگی‌های آن را مورد بررسی قرار دهد و با توجه به عوامل داخلی و خارجی پیش روی آن راهکارهای مناسب در جهت دستیابی به دهکده شهری با رویکرد توسعه گردشگری را ارائه نماید. شهر صادق آباد به عنوان یکی از شهرهای شرقی استان گلستان در مسیر جاده اصلی تهران مشهد در حاشیه جنگل‌های انبوه گلستان قرار دارد و روزانه شاهد عبور جمعیت بسیار زیادی از مسیر این جاده می‌باشد. این شهر با توجه به برخورداری از انواع جاذبه‌های طبیعی و فرهنگی و ... و از آنجایی که با تازگی به شهر گردیده است پتانسیل برنامه ریزی و طراحی مناسب را دارد.

بررسی نتایج ویژگی‌های دهکده‌های شهری و شهر مورد مطالعه نشان می‌دهد که می‌توان با بکارگیری صحیح اصول این رویکرد در این شهر موجبات رشد و توسعه در آن را فراهم نمود که در این میان تلاش در جهت ارتقای گردشگری حرکت به سوی آن را تسریع می‌نماید. بررسی نتایج حاصل از تحلیل SWOT و تبیین عوامل داخلی و خارجی و به امتیازدهی به آنها نشان می‌دهد که این شهر نقاط قوت و فرصت پیش روی آن بیش از عوامل ضعف و تهدیدات می‌باشند از این جهت استفاده از راهکارهای تهاجمی (SO) در فرآیند برنامه ریزی برای آن اولویت اول می‌باشند اما با توجه به برخی نقاط ضعفی که آورده شد لازم است تا حدودی به شکل آگاهانه و محافظه کارانه اقدام نمود.

فهرست منابع

۱. آرخی صالح، حسین موسی‌زاده. ۱۳۹۳. امکانسنجی ایجاد دهکده شهری براساس مدل SOWT (مطالعه موردی روستای جاغرق بینالود)، اولین کنفرانس ملی جغرافیا، گردشگری، منابع طبیعی و توسعه پایدار، تهران، موسسه ایرانیان، قطب علمی برنامه ریزی و توسعه پایدار گردشگری دانشگاه تهران.
۲. بحرینی حسین، مونا حاجی بنده. ۱۳۹۰. الگوی دهکده شهری: رهیافتی کارآمد در جهت تحقق پایداری سکونتگاه‌های روستایی، نمونه موردی: روستای میانلالت واقع در حوزه صفارود شهرستان رامسر، مسکن و محیط روستا، شماره ۱۳۴، صص ۷۵-۴۹.
۳. پاک فطرت علیرضا، مسعود تقوایی، اصغر ضرابی. ۱۳۹۷. ارزیابی وضعیت و نحوه توسعه فضای سبز شهری شیراز در راستای توسعه پایدار با استفاده از رویکرد استاندارد مینا، فصلنامه برنامه ریزی منطقه‌ای، سال ۸، شماره پیاپی ۲۹، صص ۱۶۰-۱۴۱.
۴. شعله مهسا، علی سلطانی و پردیس قهرمانی. ۱۳۹۵. دهکده شهری خلاق؛ از ایده تا واقعیت، دومین کنفرانس شهرسازی، مدیریت و توسعه شهری، شیراز، موسسه عالی علوم و فناوری خوارزمی.
۵. ملکی کیمیا. ۱۳۹۱. طراحی فضاهای شهری در برخوردگاه‌های شهر و روستا با رویکرد دهکده‌های شهری در شهر تهران - نمونه موردی: فضاهای مرکزی محله ده ونک، پایان نامه کارشناسی ارشد به راهنمایی دکتر محمدرضا پورجعفر، دانشکده هنر و معماری، دانشگاه تربیت مدرس تهران.
۶. نصراللهی زهرا، دانیال اسفندیاری عبدالملکی. ۱۳۹۷. ارزیابی و تحلیل سطح‌بندی استان‌های کشور با رویکرد شاخص‌های توسعه پایدار شهری با استفاده از مدل TOPSIS، فصلنامه علوم و تکنولوژی محیط زیست، دوره ۲۰، صص ۵۶-۴۴.

ماهنامه علمی تخصصی پایا شهر

7. Fang WuHong, Zhou XiaoQing, Liu yuan, Li Li. (2017). Analysis of Physics Environment in Urban Village Building
8. Mougiakou, E. and Y. N. Photis, (2014): Urban Green Space Network Evaluation and Planning: Optimizing Accessibility Based on Connectivity and Raster GIS Analysis. European Journal of Geography, Vol.5, No.4, pp: 19-46.
9. Linda Shi, Zachary Lamb, Xi (Colleen) Qiu, Hongru Cai, Lawrence Vale.(2018). Promises and perils of collective land tenure in promoting urban resilience: Learning from China's urban villages, Habitat International, Vol.77, pp.1-11.
10. Wenjie Wu, Jianghao Wang (2017). Gentrification effects of China's urban village renewals, Urban studies, Vol.54,No.1, pp.980-995.